19 березня — пам’ять святителя і священномученика Василя ЛИПКІВСЬКОГО, Митрополита Київського і всієї України, творця Української Автокефальної Православної Церкви у XX столітті

✠ Віктор БЕДЬ,
єпископ Мукачівський і Карпатський,
керуючий Мукачівсько-Карпатською єпархією
Православної Церкви України

м. Ужгород
19 березня 2026 року

19 березня 1864 року на Черкащині народився Василь ЛИПКІВСЬКИЙ (1864–1937) — видатний український церковний і культурний діяч, педагог і

мислитель, творець і Першоієрарх Української Автокефальної Православної Церкви, Митрополит Київський і всієї України (1921–1927), святитель і священномученик.

Його життя — це приклад духовної мужності, вірності істині та жертовного служіння своєму боголюбивому українському народові й Богом даній Вітчизні — Україні, в умовах московського імперського комуністично-радянського окупаційного тиску і терору, церковних утисків та політичних переслідувань і репресій.

Він був серед тих, хто не просто говорив про автокефалію Української Церкви — він її творив, стояв біля витоків її відродження і був серед тих, хто її проголосив та розвивав у 1920-х – 1930-х роках XX століття.

Відродження Української Церкви у добу Української революції 1917–1921 рр.

Після відновлення української державності та проголошення Української Народної Республіки у 1917–1921 рр., 5 травня 1920 року на Софійській площі в Києві Всеукраїнською Православною Церковною Радою було проголошено Українську Автокефальну Православну Церкву як духовну спадкоємницю древньої Української Церкви, що мала апостольське походження від святого апостола Андрія Первозванного ще з 30-х років I століття.

14–30 жовтня 1921 року, у стінах Святої Софії Київської, було скликано і проведено Всеукраїнський Помісний Православний Церковний Собор, на якому одноголосно підтверджено рішення Всеукраїнської Православної Церковної Ради від 5 травня 1920 року та ухвалено історичні рішення про затвердження організаційної структури і канонічного устрою Української Автокефальної Православної Церкви. Протоієрея Василя Липківського було обрано її Першоієрархом і, у канонічний спосіб — відповідно до традиції древньої Церкви Христової — возведено на Митрополита Київського і всієї України.

Це був не акт розколу, як намагаються трактувати противники української церковної свободи і незалежності Держави України, а церковно-історичний акт відновлення історичної справедливості, канонічного унормування життя древньої Української Церкви апостольського походження та повернення церковного життя в Україні до власної національної багатовікової духовної традиції і гідності.

Богословська і канонічна позиція Митрополита Василя Липківського

У ті часи позиція Митрополита Василя Липківського була чіткою і безкомпромісною: Українська Церква має право на свободу та автокефалію, бо вона ніколи канонічно не віддавала себе у залежність Москві, а була у кінці XVII — на початку XX століття всупереч церковним канонам і під політичним тиском Московії насильницьки анексована та перепідпорядкована Московському патріархату.

Його слова і сьогодні звучать як виклик і як заповіт:

- *«Не нову церкву для нашого народу ми утворюємо — ми відновлюємо ту рідну нашу церкву…»*

Митрополит Василь Липківський звершував богослужіння українською мовою, творив українські парафії, перекладав богослужбові тексти, формував українське духовне середовище та свідчив про Святе Євангеліє і Слово Христове — попри спротив російської церковної ієрархії, протидію та репресії московського комуністично-радянського окупаційного режиму.

Репресії та знищення Української Автокефальної Православної Церкви

У жовтні 1927 року (17–30 жовтня) на примусово скликаному комуністично-радянським окупаційним режимом Всеукраїнському Помісному Православному Церковному Соборі в Києві, під тиском репресивних органів, Митрополита Василя Липківського було увільнено з служіння Першоієрарха Української Автокефальної Православної Церкви та Митрополита Київського і всієї України.

Наприкінці 1920-х — у 1930-х роках московський комуністично-радянський окупаційний режим розгорнув цілеспрямоване знищення Української Автокефальної Православної Церкви. У 1929 році було заарештовано більшість її діячів, а 28–29 січня 1930 року в Києві інсценізований владою так званий «Надзвичайний собор» формально проголосив ліквідацію УАПЦ.

У наступні роки репресивна машина діяла системно: єпископат, духовенство і активні миряни Української Автокефальної Православної Церкви зазнали арештів, заслань і розстрілів. Фактично було знищено ціле покоління

українського церковного відродження. Лише окремим вдалося врятуватися за межами СРСР, де вони продовжили служіння Українській Церкві в еміграції.

Сам митрополит Василь Липківський після насильницького усунення з церковного служіння у 1927 році перебував під постійним наглядом, зазнавав переслідувань і неодноразових арештів. Попри це, він залишався вірним своєму покликанню, продовжуючи духовну і богословську працю.

22 жовтня 1937 року його було заарештовано востаннє. За рішенням позасудової «трійки» НКВД митрополита Василя Липківського, у віці 73 років, було засуджено до найвищої міри покарання і 27 листопада 1937 року розстріляно у Києві.

Так було фізично знищено одного з творців Української Церкви у XX столітті. Але знищити його справу, його віру і його духовну спадщину — не вдалося.

Він залишився у пам’яті Церкви і народу як свідок істини, як ієрарх, що не зрадив покликання, як символ незламності, віри і боротьби за свободу Української Церкви.

Церковне прославлення новомучеників і історична оцінка

27–28 травня 1997 року Помісний Собор Української Автокефальної Православної Церкви, втретє відродженої у XX столітті, ухвалив історичне рішення про канонізацію новомучеників землі Української, які постраждали від московського комуністично-радянського окупаційного режиму, з внесенням їх до місяцеслова Церкви.

До сонму цих новомучеників належить і святитель священномученик Василь Липківський — Митрополит Київський і всієї України, Першоієрарх Української Автокефальної Православної Церкви першого етапу її відродження у XX столітті.

Сьогодні, в умовах російсько-української війни, постать святителя священномученика Митрополита Василя Липківського набуває особливого значення. Бо боротьба за незалежність Держави України і боротьба за незалежність Української Церкви — це одна і та ж боротьба за істину, свободу, правду і гідність, за які боровся і віддав своє життя вічнопам’ятний святитель священномученик Василь Липківський, Митрополит Київський і всієї України.

Митрополит Василь ЛИПКІВСЬКИЙ — це не лише історія.

Це дороговказ українському народу до національної і духовної єдності, до вірності власній Церкві, до утвердження правди і свободи, до незламності духу перед лицем зовнішнього тиску і внутрішніх випробувань.

Його життя і жертовність — це свідчення того, що істина не підлягає знищенню, а віра і правда завжди перемагають.